

Innvandrere ender ofte opp i lavlønnsyrker eller helt uten jobb. Men barna deres kommer seg opp og frem.

Minoritetsbarn på klassereise

DETTE ER SAKEN

- Mange innvandrere jobber i lavtlønnsyrker eller mottar trygd.
- Barna deres klarer seg allikevel godt i jobb og utdanning.
- Inntektsgapet majoritetsminoritet tettes med rundt 80 % fra innvandrergenerasjonen til deres etterkommere.
- Barn av innvandrere jobber hardt for å bedre familiens sosioøkonomiske status.
- Mange etterkommere faller allikevel utenfor i skole og arbeidsliv.
- Det avgjørende for suksess er indre motivasjon og foreldreengasjement.
- (Forskere mener at) Innvandrerbarns suksess er lakmestesten for integrering i et samfunn.

TEKST: CECILIE SKJERDAL
Journalist

FOTO: TOR STENERSEN

Ett av mine tidligste minner her i Norge er da pappa viste oss Universitetet i Oslo og sa at «her kan dere studere jus», forteller Pamir Ehsas (23). Han er en av de unge og ambisiøse med innvandrerbakgrunn som vil opp og frem. En av dem som kan forklare hvorfor inntektsgapet mellom majoritet og minoritet reduseres i gjennomsnitt med nærmere 80 prosent på én generasjon.

Noen land utmerker seg

Det er riktignok store forskjeller mellom minoritetsgrupper. De som kommer aller best ut, er unge med bakgrunn fra Polen og India – de ikke bare tetter inntektsgapet, men tjener i snitt mer enn sine jevnaldrende i majoritetsbefolkningen.

Sommeren Pamir Ehsas fylte syv, var familien på tur i Oslo sammen for første gang. Ett år var gått siden han hadde kommet til Norge som flyktning fra Afghanistan, nest yngst av fire søsken. Det var ferietid. Varmt.

– Pappa leide meg i hånden, og jeg husker at jeg var overrasket over at en så stor by var så stille og fredelig, minnes han.

– Vi hadde besøkt Slottet, gikk nedover Karl Johan og kom til Universitetsplassen. Pappa stoppet ved de store bygningene med majestetiske pilarer, og sa «dette er den viktigste utdanningsinstitusjonen i Norge». Det gjorde voldsomt inntrykk på meg.

Inspirert av far

Etter spaserturen på Karl Johan var Ehsas fast bestemt på at han ville bli politiadvokat.

– Alle som kjenner min fars historie, skjønner at han har påvirket meg, ler den unge jusstudenten.

Faren var statsadvokat i Afghanistan og måtte flykte da Taliban tok over. Han ble bosatt i Lier, og tok det han fikk av jobber – i restauranter, på sykehjem og på byggeplasser. To år tok det ham å skrape sammen nok inntekt til at kone og barn kunne få oppholdstillatelse i Norge.

– Pappa har aldri uttrykt misnøye over å ha hatt lavstatusjobber. Han har fokusert på å skape et best mulig liv for oss, sier Ehsas.

I en reportasje i A-magasinet 5. august kom det frem at samfunnet taper over 5 milliarder kroner i året på overkvalifiserte innvandrere som ender opp i lavtlønnede jobber.

Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen (H) uttalte at norske arbeidsgivere må ta sin del av ansvaret for innvandrere på arbeidsmarkedet. En av gangene partileder Jonas Gahr Støre (Ap) avbrøt statsminister Solberg under den første, store partilederdebatte i høst, var det for å påpeke at integrering koster.

Forklaring på oppturen

I en kronikk i Aftenposten forrige helg trakk tankesmien Civitas Mathilde Fasting frem det forskerne kaller «innvandrerdriv» som den viktigste forklaringen på innvandrerbarns klassereise.

– At mange innvandrere og etterkommere opplever sosial mobilitet, vil være en indikasjon på at vi lykkes med integrering i Norge, sier Fasting. Hun er bokaktuell med *Vilje til å lykkes, innvandring og sosial mobilitet*, der 24 unge, høyt utdannede innvandrerbarn forteller sin historie. De er sivilingeniører og økonomer, jurister, samfunnsvitere og leger.

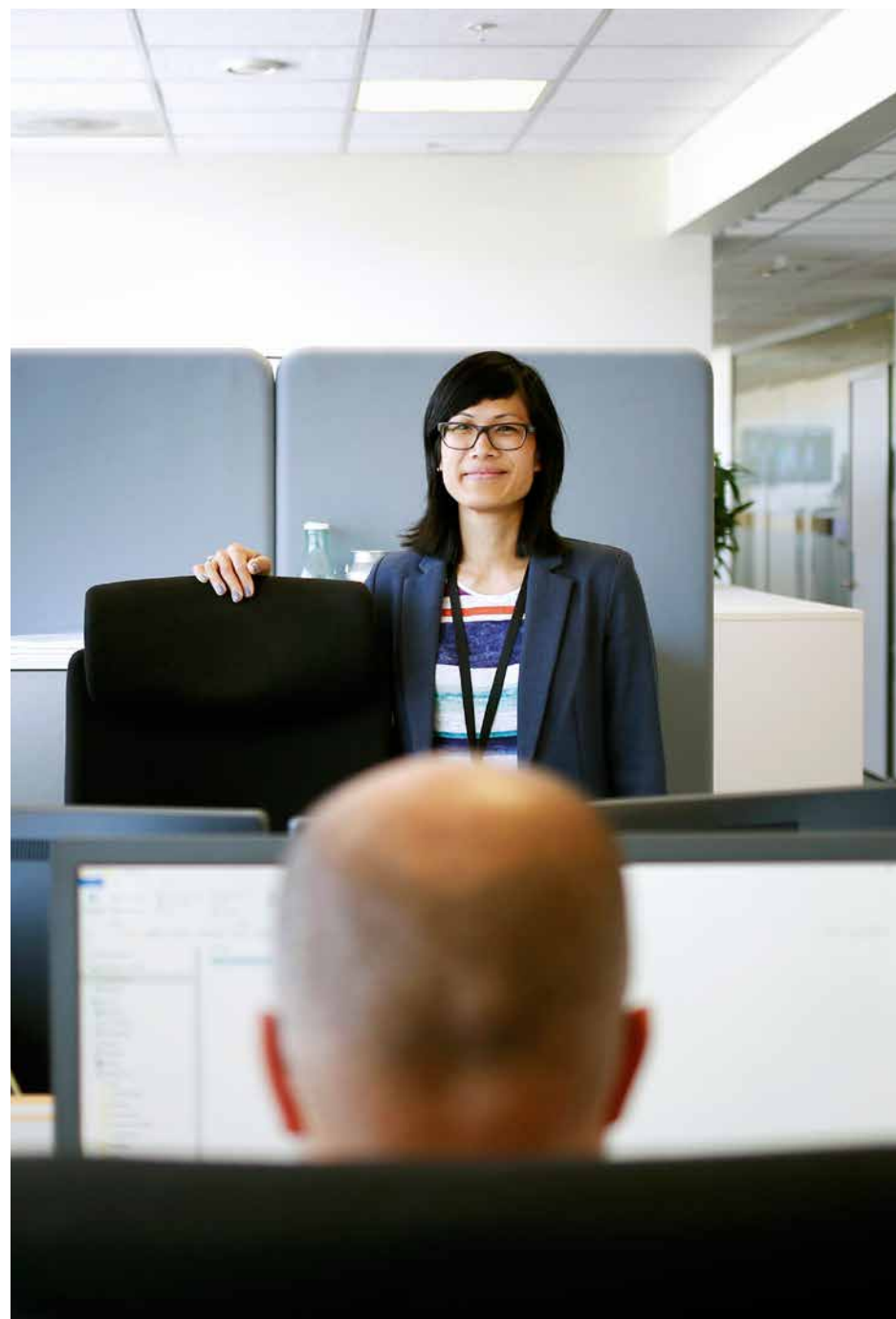
– Målet er å vise at mange lykkes svært godt, sier siviløkonom Fasting. For innvandrerbarn som Pamir Ehsas har ambisjoner. Etter hvert som de blir eldre, sørger de for å løfte familiens økonomi.

Nesten halvparten av alle barn av innvandrere vokser opp i familier som er blant de 10 prosent mest fattige i Norge, ifølge forsker Are Skeie Hermansen ved Universitetet i Oslo. Men mange tar grep. Inntektsgapet mellom majoriteten og de med minoritetsbakgrunn reduseres med så mye som 80 prosent i løpet av én generasjon – fordi de unge tar høyere utdanning og får gode jobber (se graf).

– Dette viser tydelig mulighetene i det norske utdanningssystemet, sier Hermansen.

Videregående skole er avgjørende

Det er en sammenheng mellom i hvor ung alder barna kommer til Norge og hvor godt de lykkes i arbeidslivet. En rapport publisert →

– Foreldrene mine har vært opptatt av at vi skulle ta høyere utdanning og få større handlingsrom enn de selv har hatt, sier Hai-Minh Tran.

– Vi har hatt høy arbeidsmoral i familien min. Vi har lært at vi skal jobbe oss fram og spare penger, sier Suada Hadžalić.

– Når jeg har møtt motstand, har jeg sett på det som en mulighet til å lære noe, sier Rajee Sivam.

HAI-MINH TRAN (34)
FØDT I NORGE AV FORELDRE FRA VIETNAM
 Sivilingeniør i industriell økonomi og teknologiledelse.
 Jobber som prosjektleder i Tine.
 Gift. Bor i Oppegård.

– Jeg vil gi mine barn mer enn det jeg selv hadde i oppveksten

– Det var trange kår da jeg vokste opp. Vi klarte oss, men foreldrene mine hadde ikke veldig god råd og det har de fortsatt ikke. Mamma og pappa var båtflyktninger. Pappa var offiser. Mamma skulle bli lærer i Vietnam, men ble ikke ferdig med studiene. Her i Norge jobber hun på fabrikk.

Foreldrene mine har vært veldig opptatt av at vi barna skulle ta høyere utdanning og få gode jobber. Pliktfølelse har motivert meg. Jeg har følt en forventning fra foreldrene mine og har ikke villet skuffe dem, så jeg har alltid gjort det jeg skulle. Og så har jeg tenkt at jeg gjerne vil ha mer enn de hadde. Jeg vil kunne gi mine barn det de trenger når de trenger det. Da jeg var liten, hadde foreldrene mine et ganske pragmatisk syn på det meste. Selv om de er buddhister, feiret de jul og ga oss påskeegg. Vi gikk med klassen på gudstjeneste. De ville at vi skulle ha norske venner, faktisk hadde jeg ingen vietnamesiske venner før på videregående. Men jeg merket at jeg kanskje var litt «for norsk». Det var nok ikke alltid så lett for foreldrene mine å oppdra barn i to kulturer. De ville beskytte meg, for jeg var jente. Men jeg ville jo ut på fest med mine norske venninner! Det ble en del krangling om innetider da jeg var i tenårene. Det var litt kjipt.

For integreringen var det bra. Både søsknene mine og jeg er veldig norske. Vi har giftet oss med nordmenn. Jeg er mer likestilt enn det som er vanlig i vietnamesisk tradisjon, for jeg mener at mannen min skal gjøre like mye som meg hjemme.

Kanskje mistet vi noe på veien. Jeg snakker ikke morsmålet mitt så veldig bra og det er synd.

Foreldrene mine er stolte av det jeg har oppnådd. Det er viktig at man kan forsørge seg selv og familien. Men utdanning og jobb handler også om selvfølelsen, om egen identitet, det å føle at man er til nytte, at man lykkes. Jeg får mye inspirasjon og impulser fra andre gjennom arbeidslivet.

«Min personlige historie har påvirket utdanningsvalget mitt. Jeg har blant annet vært interessert i hvilke mekanismer som fører til at noen land er rike, andre fattige, og hvorfor mennesker drives på flukt.»

RAJEE SIVAM
 Seniorøkonom

SUADA HADŽALIĆ (31)
KOM SOM FLYKTNING FRA BOSNIA SOM 7-ÅRING
 Bachelor i reiselivsledelse, tilleggsstudier i organisasjon og ledelse, totalt 5 år. Jobber som rekrutterer i Sector Alarm.
 Gift. Bor i Lørenskog.

– Å se at faren min gikk fra å ha ingenting, til å ha en millionbedrift, er veldig kult!

– Så brutalt det enn høres ut, har jeg noen ganger lurt på om utseendet har noe å si. Enkelte venninner av meg snakker om fremmedfrykt. De føler at de hele tiden må bevise noe. Jeg, som er blond og europeisk, glir rett inn i mengden. Jeg har alltid følt at jeg blir likestilt med nordmenn.

Før vi flyktet fra Bosnia, var faren min sjåfør og jobbet i fabrikk. Moren min var regnskapsmedarbeider. Vi kom til Øyer, en liten bygd, og var i en sårbar situasjon. Men vi fikk raskt norske venner. Det var helt avgjørende at noen norske brydde seg, fikk oss til å føle oss velkommen og inkludert.

Der vi bodde, var det ikke all verdens med jobber. Foreldrene mine startet på scratch, tok det de fikk. Faren min var vaktmester på Hafjell. Så kom OL og etter det ble det bare mer og mer jobb. Han opprettet et firma og fikk et veldig godt rykte i området. God omsetning. Å se at han gikk fra ingenting til å ha en millionvirksomhet med mange ansatte, er veldig kult! Det har vært min største motivasjon. Vi har høy arbeidsmoral i familien. Vi barna har lært at vi skal jobbe oss frem og spare. Fra jeg var 14 år, hadde jeg helgejobber. Nå har jeg en lederstilling innen rekruttering. Kanskje tar jeg en master i ledelse. I et land som Norge, der man kan studere gratis, ville det være helt sykt å ikke benytte muligheten! Det kommer jeg garantert til å innprente i mine barn.

RAJEE SIVAM (30)
KOM FRA SRI LANKA DA HAN VAR 2 ÅR
 Master i samfunnsøkonomi, fikk pris for beste masteroppgave.
 Jobber som seniorøkonom i NY Analyse.
 Gift. Bor i Oslo.

– Det var klare forventninger om at vi skulle gjøre det bra på skolen

– Onkelen min studerte og tok en Ph.D, men faren min var eldst og måtte jobbe. Det kostet penger å studere. Han ville nok likt å gå på universitetet, han er veldig flink i matematikk og har alltid fulgt nøye med på politikk. Men familien måtte prioritere.

Før de flyktet, drev foreldrene mine en butikk. Den ble brent ned under «Black July» i 1983. Familien min flyttet nord i landet, men handelsblokader gjorde at mange på Sri Lanka slet økonomisk. Samtidig krevde militæret at alle familier skulle avgi gutter til militærtjeneste. Det var utrygge forhold, og til slutt flyktet vi.

Min personlige historie har påvirket utdanningsvalget mitt. Jeg har blant annet vært interessert i hvilke mekanismer som fører til at noen land er rike, andre fattige, og hvorfor mennesker drives på flukt. Både mor og far er veldig bevisste på at utdanning er nøkkelen til selvutvikling, og da jeg vokste opp var det klare forventninger om at vi barna skulle gjøre det bra på skolen.

Vi bodde i Sogndal til jeg var 8. Jeg følte en sterk tilhørighet der, var en av gjengen. Familien min var en naturlig del av lokalmiljøet og vi gjorde det alle andre gjorde: sparket fotball, feiret jul. Jeg har et vagt minne av at far og jeg plukket epler på en stor gård. Vi var der flere ganger, det var litt som en dugnad og alle fikk ferskpresset juice og epler som belønning. Far og jeg fikk en hel kasse epler med hjem – det var Lerumepler.

Livet mitt har en narrativ verdi, tenker jeg. Alle de hendelsene som har ført meg dit jeg er i dag, henger sammen, og alle de jeg har truffet, har lært meg noe. Også når jeg har møtt motstand. Jeg husker for eksempel at enkelte lærere virket som de hadde klare forventninger til hvilke yrkesroller man kunne fylle hvis man har minoritetsbakgrunn. Det var vanlig å anbefale yrkesfag. Men jeg vil ha framdrift. Jeg har alltid hatt en sterk indre motivasjon og føler at jeg kan nå stadig høyere, at livet mitt er fylt av mening. Det henger nok sammen med at jeg har hatt mennesker i livet mitt som har støttet meg og satset på meg.

SÅ MYE REDUSERES INNTEKTSGAPET PÅ EN GENERASJON

Nasjonaliteter

Pakistan	74,4%
Vietnam	99,6%
Tyrkia	61,7%
India	128,4%
Marokko	72,6%
Chile	35,5%
Polen	122,3%
Iran	79,9%
Sverige	70,5%

* Grafen viser hvordan inntektsgapet mellom minoritetsbefolkning og majoritet reduseres. Tall over 100 betyr at snittinntekten er høyere enn for jevnaldrene majoritetsunge. Innvandrerbarnas inntekt er et gjennomsnitt fra de var i alderen 30–40 år. Foreldrenes inntekt er snittet av det begge tjente i den perioden barnet var mellom 13 og 20 år.

KILDE: Are Skeie Hermansen *Moving Up or Falling Behind? Integration Socioeconomic Transmission Among Children of Immigrants in Norway*, European Sociological Review, #5/2016, Vol. 32.

→ i juli i år viser at unge med innvandrerbakgrunn som har kommet til Norge i barnehagealder eller er født her, klarer seg bedre i arbeid og utdanning enn de som kommer som voksne.

– Det har å gjøre med at de har gjennomført utdannelsen i Norge, mener sosiolog Bjørn Olsen i Statistisk Sentralbyrå (SSB), som står bak rapporten. Han legger også til at det nok er lettere å tilegne seg et nytt språk når man er ung, og de som kommer hit før skolestart blir mer fortrolig med norsk kultur fra ung alder.

– Personer med innvandrerbakgrunn som har utdanning ut over grunnskole, er faktisk bedre integrert i norsk arbeidsliv og høyere studier enn de i majoriteten med bare ungdomsskoleutdanning, når vi ser på aldersgruppen 16–34 år, sier Olsen.

Mange faller utenfor

Gjennom flere år har postdoktor Are Skeie Hermansen ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi ved Universitetet i Oslo forsket på innvandrerbarns klassereise, og han bekrefter betydningen av utdanning.

– Det er en tendens til at barn av innvandrere er overrepresentert i begge ender av utdanningsfordelingen. Det vil si at de er overrepresentert blant dem som fortsetter inn i høyere utdanning, men at de også er overrepresentert i gruppen som ikke fullfører videregående skole, sier Skeie Hermansen.

Veien inn i arbeidslivet blir også en flaskehals for mange med minoritetsbakgrunn, på tross av høy utdanning.

En egen «innvandrerdriv»

Et annet funn i Hermansens forskning er at det å vokse opp i en familie langt nede på den sosioøkonomiske rangstigen har mindre å si for barn med minoritetsbakgrunn enn for majoritetsungdommer.

– Fra tidligere forskning vet vi at foreldrenes utdanningsnivå generelt har stor betydning for unges ambisjoner, sier Fafo-forsker Jon Horgen Friberg, som også har skrevet om sosial mobilitet og kulturell tilpasning blant ungdom med innvandrerbakgrunn.

– Men effekten er ikke helt den samme for barn av innvandrere, konstaterer Friberg.

Også Friberg snakker om «innvandrerdriv», og forklarer det slik: Noen innvandrere opplever et statusfall når de kommer til Norge. De oppdrar barna sine til å sette seg høye fremtidige mål, i tråd med den statusen familien hadde i hjemlandet.

Ikke noe unntak

– Alle søsknene mine har tatt høy utdanning, kan Pamir Ehsas fortelle. – Det betyr veldig mye for faren min at to av oss har fulgt i hans fotspor og studerer jus.

Men også innvandrere som kommer til Norge med lite utdanning i bagasjen, vil oppfordre barna sine til å studere.

– Innvandrerdriven handler til dels om sterk familieorientering og en opplevelse av å stå i gjeld til sine innvandrerforeldre, noe som resulterer i høy innsats med skolearbeid, forklarer Fafo-forsker Friberg. I velferdsland ser forskere at voksne innvandrere kan ha vanskelig for å komme inn i og bli værende i arbeidslivet. I stedet ender de opp som lavtlønnede eller stønadsmottagere.

Begge Brochmann-utredningene har pekt på at den norske velferdsmodellen både er en ressurs og et problem. Det at innvandrere sklir inn i ulike trykksituasjoner fremfor å komme ut i arbeidslivet, er kostbart og kan gi grobunn for mistillit. Velferdsmodellen kan miste legitimitet. Forsker Are Skeie Hermansen kaller det et «velferdsstatlig integreringsparadoks».

– Mens små lønnsforskjeller og sjenerøse sosiale ordninger kan gjøre det vanskelig for innvandrere å få fotfeste i norsk arbeidsliv hvis de kommer hit i voksen alder, har barna deres store muligheter for å lykkes. Selv de mest fattige i samfunnet kan ta universitets- eller høyskoleutdanning, sier han. →

Så mange som 28.000 innvandrere i Norge har høyere utdanning, men jobber i lavtlønnsyrker. Det koster samfunnet enorme summer hvert år. A-magasinet, 11.08.2017.

– Mamma studerte idéhistorie i Kongo. Hun har alltid sett de faglige styrkene hos hver av oss barna, sier Mori Diakite.

MORI DIAKITE (24)
FØDT I NORGE AV FORELDRE FRA KONGO OG ELFENBENSKYSTEN
 Master i filosofi, tilleggsutdanning i informatikk, totalt 6 år.
 Søker stipendiatstilling til PhD-grad.
 Ugift. Bor i Oslo.

– Mamma sa til oss: «Det er intelligente barn i Kongo, som aldri vil få de mulighetene dere får»

I oppveksten min var mamma alltid opptatt av at vi skulle snakke norsk og være med på fritidsaktiviteter. Broren min og jeg spilte fotball. Senere ble det basketball. Mamma kom på dugnader. Hun sa til oss: «Det er intelligente barn i Kongo, som aldri vil få de mulighetene dere får». Hun hadde lest idéfag selv på videregående skole i Kongo, men ble ikke ferdig før hun kom til Norge som flyktning. Hun har alltid vært oppmerksom på mine faglige styrker og var veldig støttende til studievalget mitt.

Jeg er ambisiøs og engasjert. Nå skriver jeg prosjektskisse til en stipendiatstilling, for jeg vil gjerne ta doktorgrad i filosofi. Jeg ønsker å etterlate mitt avtrykk i verden. Utgjøre en positiv forskjell. Mye av tiden min går med til aktivisme og foredrag. Og artikkelskriving. Jeg er leder for Landsforeningen mot rasisme og jobber ved JobbX, en underavdeling ved Antirasistisk Senter. Det er mine verdier og holdninger som er hovedmotivasjonen i det jeg gjør.

For meg er det viktig å holde fast ved tilknytningen til mine afrikanske røtter på lik linje med mine norske røtter. Jeg er født i Norge, identifiserer meg som norsk-afrikaner og har ett bein i hver kultur. Fordi jeg anser meg som verdensborger, henter jeg inspirasjon fra mangfoldet av kulturer og folkegrupper. Det handler om å balansere mellom å holde kjær de kulturene og de menneskene man kjenner, samtidig som man blir kjent med andre kulturer og mennesker.

Snart har jeg en tekst i boken Skal liksom liksom-passet ditt bety noe, en bok som Minotenk utgir. Den handler om minoritetsungdommer som tar tilbake definisjonsmakten av hva det vil si å være norsk.

«De som klarer seg bra, har ofte deltatt i fritidsaktiviteter og hatt norske venner. Naboer og venner har tatt dem med på aktiviteter og innlemmet dem i norske tradisjoner.»

MATHILDE FASTING
 Siviløkonom og forfatter

↳ Kommer fra andre land

Utdanningsgapet mellom norskfødte med innvandrerbakgrunn og majoriteten er blitt kraftig redusert siden begynnelsen av 1990-årene. Hermansen mener en av årsakene kan være at minoritetsungdommenes foreldre kommer fra andre land enn før. Men kanskje også at politikerne og skolen har gjort noe riktig.

– Endringen kan også skyldes at norsk skole er blitt bedre til å ta tak i de utfordringene ungdommene møter på veien gjennom utdanningssystemet. Målrettede tiltak og ressuroverføring til skoler med høy innvandrersandel kan ha bidratt til å demme opp de potensielt uheldige konsekvensene en høy konsentrasjon av minoritetslever kan få, sier Hermansen.

Takker mamma og pappa

For et par uker siden talte den unge jusstudenten Pamir Ehsas i FNs hovedkvarter i New York. Blant rundt 1000 ungdomsdelegater fra hele verden var han plukket ut som prisvinner av den prestisjefylte tittelen Outstanding Youth Delegate. I salen satt de stolte foreldrene.

– Alt jeg har oppnådd, må tilskrives mamma og pappa. De har oppmuntret meg til å følge drømmene mine, smiler Ehsas.

Han ler i hver setning. CV-en er allerede fullspekket av meritter Ehsas knapt hadde drømt om. Igjen og igjen gjentar han hvor takknemlig han er – overfor foreldrene, UD, sine medstudenter. Sin egen innsats nevner han ikke. Men som leder for Studentaksjonen har han mobilisert studenter til å samle inn over en million kroner til utdanning av afghanske barn i Faryab-provinsen. For det ble han tildelt pris som Ung leder i 2015. Han ble kåret til Alumnus of the Month av det amerikanske utenriksdepartementet og mottok en menneskerettighetspris.

Og gjettt hvem som akkurat er kommet inn på Oxford.

Skuffet over skolen

Alle har ikke sett Ehsas og de andres potensiale. Flere av dem Mathilde Fasting intervjuet i boken sin, forteller om lite oppløftende møter med skolerådgivere og lærere.

– Det er ikke skolen som har pushet dem opp og frem. Foreldrenes engasjement og ungdommenes indre motivasjon er viktigst.

Fasting har bitt seg merke i noe under sine samtaler med de unge menneskerne hun har møtt under arbeidet med boken:

– De som klarer seg bra, har ofte deltatt i fritidsaktiviteter og hatt norske venner. Naboer og venner har tatt dem med på aktiviteter og innlemmet dem i norske tradisjoner. Slik «lavterskelintegrering», utenfor byråkratiet, kan vi alle bidra til.